

Ивана Марић

Универзитет у Београду, Правни факултет – Библиотека
ivanam@ius.bg.ac.rs

НОРМАТИВНО УРЕЂИВАЊЕ РАДА БИБЛИОТЕКЕ ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ У XX ВЕКУ*

Сажетак: У раду је изложен хронолошки приказ нормативног оквира који се односи на оперативно функционисање Библиотеке Правног факултета у Београду. Истражени су сви прописи који се односе на делатност високошколских библиотека, и то закони, подзаконска акта, уредбе, затим статuti Правног факултета у Београду, а најзначајнији извор података била су правила о раду Библиотеке Правног факултета. На основу тога сагледано је оснивање и континуитет развоја ове, у нас највеће високошколске библиотеке која похрањује изузетно богат и вредан књижни фонд. Прати се и пораст улоге и значаја ове Библиотеке која, временом, постаје изузетно важна и незаобилазна потпора свим својим корисницима, највише студентима, професорима и истраживачима. Чланак, такође, посредно пружа слику нормативног уређивања и других високошколских библиотека које припадају факултетима Универзитета у Београду.

Кључне речи: Правни факултет у Београду, библиотека, нормативно уређивање, правни прописи, високошколске библиотеке

Увод

Тема нормативног уређивања рада Библиотеке Правног факултета Универзитета у Београду, у 20. веку, релативно је сажета јер се односи само на наведену Библиотеку, али пружа увид и у нормативно уређивање других високошколских библиотека, које су у том сегменту организоване по сличном принципу.

* Рад представља прерађену верзију мастер рада „Нормативно уређивање рада Библиотеке Правног факултета Универзитета у Београду у XX веку” одбрањеног на Правном факултету Универзитета у Београду.

Упоредо са развојем Правног факултета расла је и потреба за уређеном библиотеком која ће бити „на ползу” и професора и студената. За потпуни увид у нормативно уређивање рада Библиотеке Правног факултета Универзитета у Београду неопходан је кратак осврт на период пре почетка XX века и настанка Универзитета, јер се ту налазе корени Правног факултета и његове Библиотеке.

Према одлуци кнеза Милоша основан је 1838/39. школске године Лицеј, је-дина институција у Србији која је пружала високо образовање. У почетку су се на Лицеју изучавали само општеобразовни предмети, али већ од 1840. студије трају три године и на трећој години се изучавају „правословне и полицајне науке”.¹ Студије права су продужене на две године и додати су нови предмети априла 1843. У септембру 1844. ступио је на снагу први Школски закон у Србији којим је реформисана настава на Правном одељењу увођењем нових предмета.² Фебруара 1849. студије се продужавају на три године. Преуређење Лицеја извршено је 1853. доношењем „Устројенија Књажеско-Сербског Лицеума”.

Лицејска библиотека је основана почетком 1844/1845. школске године и смештена је у једну малу просторију у „књажеској кући”, тј. у Конаку кнегиње Љубице. Била је општег типа, а њени корисници су били професори и ђаци Лицеја и Гимназије београдске. Законом је било прописано да библиотекар мора бити онај лицејски професор који обавља дужност деловодитеља. Хронолошки посматрано библиотекар су били: Јанко Шафарик, Димитрије Матић, Алекса Вукомановић, Никола Крстић, Панта Срећковић и Платон Атанацковић. Приликом прерастања Лицеја у Велику школу 1863. библиотека се угасила.³

Закон о устројству Велике школе донет је 24. септембра односно, по новом календару, 6. октобра 1863.⁴ Велику школу су чинила три факултета: Филозофски, Правни и Технички. Општа уредба Велике школе донета је 30. септембра 1900, како би се рад ове институције унапредио. Уредбом је предвиђено да деловодитељ (секретар) рукује и општом библиотеком, а да посебним библиотекама, при семинарима Велике школе, руководе управници семинара. Када је 1905. Велика школа прерасла у Универзитет, општа библиотека је расформирана, а њене публикације су припале посебним библиотекама – семинарским и кабинетским.

Најопштији правни оквир донет на самом почетку двадесетог века је Закон о Народној библиотеци из 1901. Он се, првенствено, односио на Народну библиотеку у Београду, али је он давао и смернице другим типовима библиотека

¹ Љубица Кандић, *Историја Правног факултета (1808–1905)* (Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1997), [35].

² Исто, 44.

³ Светлана Мирчов, „Настанак, развој и гашење Библиотеке Лицеја”, у *Век и по Велике школе у Београду (1863–2013)*, ур. Зоран С. Мирковић и Милош Миленковић (Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 2014), [211]–225.

⁴ Зоран С. Мирковић, „Настанак Велике школе 1863. године и њено европско окружење”, у *Век и по Велике школе у Београду (1863–2013)*, ур. Зоран С. Мирковић и Милош Миленковић (Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 2014), [11].

за успостављање потребних евиденција и инвентара, сређивање публикација и утврђивање основне организационе структуре.⁵

Уредба Правничког факултета, донета 12. марта 1901, не односи се на функционисање библиотеке.⁶

Библиотека Правног факултета од оснивања до 1945. године

Библиотека Правног факултета, као самостална јединица ове установе, постоји од краја деветнаестог века. Правила о Библиотеци Правног факултета усвојио је Савет факултета 9. априла 1904, а њих је саставио помоћник библиотекара, доцент Милош Богићевић. Библиотека је на почетку XX века попуњавала књижни фонд куповином и поклонима дародаваца, а успостављена је и размена књига и часописа са академијама наука у Петрограду, Прагу и Кракову.⁷

У првом делу Правила наводи се да Библиотеком Правног факултета руководи библиотекар и да он врши набавку за библиотеку, из посебно одређених средстава и по одобрењу нарочите комисије. Део средстава су користили професори како би набављали, из свог делокруга рада, научне публикације. Корисници Библиотеке били су професори, студенти и друга лица која су добила одобрење библиотекара. Књиге су се користиле само у читаоници, у за то одређено време, и једино су их наставници Правног факултета могли износити из Библиотеке. Нови бројеви часописа се нису издавали, већ су стајали у самој Библиотеци све док нису били замењени следећим бројевима. Корисници су библиотекару прво предавали попуњене реверсе. Правила су одређивала да је читаоница отворена од 7 часова ујутру до 19 часова увече, а ред у читаоници су корисници морали да поштују јер им је, у супротном, био забрањен приступ.

Закон о Универзитету проглашен је 2. октобра 1905. Правни факултет је, по овом закону, наставио да ради као један од пет предвиђених факултета. Донети су прописи о унутрашњој организацији и раду Универзитета као и факултетске уредбе.⁸ Октобра 1905. донета је и Општа уредба Универзитета, у којој се рад библиотека не прописује,⁹ као ни у оној донетој фебруара 1906.¹⁰

⁵ Драган Бараћ, *Право о библиотекарству у Србији* (Београд: Народна библиотека Србије, 1994), 31–33.

⁶ Исто, 44.

⁷ Љубица Кандић, *Правне студије на Великој школи (1863–1905)* (Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1997), 384–385.

⁸ Љубица Кандић, *Историја Правног факултета у Београду 1905–1941, II књига, I том* (Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2002), 15–23.

⁹ *Општа уредба Универзитета*, (Државна штампарија Краљевине Србије, Београд 1906), 1–28.

¹⁰ *Зборник закона и уредаба у Краљевини Србији*, бр. 61 (Београд: Краљевско-српска државна штампарија, 1909), 21–30, 52.

У почетку је Универзитет у Београду као и Правни факултет био смештен у Капетан Мишином здању, у коме ова вискошколска установа, као и друге институције које су биле на тој локацији, није имала одговарајуће просторије, те самим тим ни Библиотека није имала адекватан смештај и опрему. Тек 1910. књижни фонд Библиотеке је премештен у закупљену зграду на Топличиним венцу бр. 1, док су се читаонице налазиле у Космајској улици бр. 50. Правном факултету је још 1911. Општина Београд доделила земљиште за подизање нове зграде, међутим, недостајала су средства за њену изградњу. Зато је касније Правни факултет био премештен у данашњу стару зграду Техничког факултета. Нова, пространа и функционална зграда била је завршена тек 1940. и у њу је пресељена и Библиотека.¹¹ Претходно је комисија, коју су чинили најугледнији професори Правног факултета, посетила познате библиотеке у Италији и Швајцарској, као и Библиотеку Друштва народа у Женеви и, по угледу на њих, био је осмишљен пројекат Библиотеке Правног факултета.¹²

Библиотека је финансирана из буџетских средстава. Од 1927. значајан извор финансирања постају доприноси студената за Библиотеку, као и бројне донације. Библиотека је 1924. похрањивала 14.680 књига и 135 наслова часописа, док је 1933. располагала са 22.250 књига и 206 наслова часописа.

Правила из 1904. су делимично измењена 1911.¹³ Пооштрени су услови коришћења, тако да су професори могли да посуде до десет књига, док се старе и ретке књиге, часописи, енциклопедије, речници, лексикони и закони нису могли користити изван Библиотеке. Привремена правила о регулисању рада на Правничком факултету у Београду донета су 26. јануара 1920. Правилник за рад у семинарским и факултетским библиотекама донет 5. јула 1928.

Закон о Универзитетима, донет 4. јула 1930, регулисао је и рад универзитетских библиотека. У члану 40 наводи се да, поред специјалних библиотека, при универзитетима постоје и опште универзитетске библиотеке. Савет Правног факултета је усвојио нова Правила Библиотеке Правног факултета и она су ступила на снагу 1932.¹⁴ Према њима, управу Библиотеке чинили су по један наставник са сваке катедре. Они су између себе бирали једног наставника за управника библиотеке, док су дужности библиотекара вршили асистенти.

Управник Библиотеке је био непосредан старешина целокупног особља Библиотеке, и оно му је било потчињено у „погледу вршења службе”.¹⁵ Он је набављао

¹¹ Љубица Кандић, Јелена Даниловић, Обрад Станојевић, Сима Аврамовић, Драгољуб Поповић и Војислав Станимировић, *Сто ђедесет година Правног факултета 1841–1991* (Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 1991), 59–60.

¹² Светлана Мирчов, „Библиотека Правног факултета Универзитета у Београду”, у *Зборник радова Друштва библиотекара правних и сродних библиотек Југоисточне Европе*, ур. Сања Голијанин (Београд: Цицero, 2015), 56.

¹³ Кандић, *Историја Правног факултета у Београду 1905–1941*, 457.

¹⁴ Нав. дело, 457–458.

¹⁵ Драгољуб Бараљић, *Уредба правних факултета Универзитета у Београду, Зајребу и*

публикације за Библиотеку, а по претходном одобрењу нарочите Комисије. Средства су била специјална и општа. Специјална су додељивана професорима да за Библиотеку набаве књиге и часописе из своје струке, а општа су служила за набављање важних и нових публикација из свих области права. Професори су, такође, давали предлоге за набавку публикација из општих средстава. Право коришћења књига имали су наставници Универзитета, студенти и друга лица по одобрењу управника. Нова одредба односила се на коришћење услуга Библиотеке, према којој је сваки редован и ванредни слушалац Правног факултета као и докторског курса, плаћао семестрално 20 динара. Публикације су се користиле само у читаоници која је радила двократно, од 9 до 12 часова пре подне и од 15 до 18 часова после подне. Само су наставници Универзитета могли узимати књиге на послугу и ван Библиотеке. Студенти семинара који нису имали читаонице могли су, по одобрењу управника, користити књиге и ван Библиотеке.¹⁶ Књиге су се издавале само уз реверс, а за оштећену или изгубљену грађу плаћала се казна. Професори су наручене књиге добијали одмах, док су студенти убацивали попуњене реверсе у сандуче и књиге добијали сутрадан, на почетку радног времена. Дужности асистената-библиотекара су биле: издавање и примање враћених публикација, брига о реверсима, дежурање у читаоници и инвентарисање.

На основу члана 41 Закона о универзитетима из 1938. исте године је прописана и Уредба за све правне факултете у Краљевини Југославији. Њом су предвиђене посебне библиотеке у Београду, Загребу, Љубљани и Суботици и прописано је да: „Библиотека Правног факултета постоји за потребе свих наставника и слушалаца. Библиотеком управља управник и нарочити одбор. Овај одбор и управника библиотеке бира Савет Правног факултета крајем сваке школске године. Правилник за рад у библиотеци прописује Савет Правног факултета, а одобрава га Универзитетски сенат”.¹⁷

Универзитетска библиотека у Београду основана је 1926. године. Факултетске библиотеке нису са њом биле организационо повезане, већ су остале самосталне. Сарадња између Универзитетске и факултетских библиотека се огледала у координацији рада, посебно приликом набавке публикација, формирању и допуњавању централног каталога, као и у координацији размене књига са иностранством. Однос између Библиотеке Правног факултета и Универзитетске библиотеке у Београду утврђен је посебним правним прописима.¹⁸

Приликом априлског бомбардовања Београда 1941, нова, тек усељена зграда је била оштећена, али је библиотечка грађа, углавном, била поштеђена.¹⁹ Већ

Љубљани од 20. децембра 1938. године (Београд: Соко, 1939), [87]–91.

¹⁶ АС, Г-205 Ф4, број 2631, 1928.

¹⁷ Баралић, *Уредба правних факултета Универзитета у Београду, Загребу и Љубљани од 20. децембра 1938. године*, 34.

¹⁸ Кандић, *Историја Правног факултета у Београду 1905–1941*, 458–482.

¹⁹ Миодраг Симић, *Историја Суботичког правног факултета 1920–1941* (Београд:

12. априла 1941, немачке трупе су запоселе зграду Правног факултета и у њу је смештено седиште немачке војне команде за Београд. Почело је уништавање и паљење књижног фонда који је тада бројао 36.000 примерака књига.²⁰ Да би то спречио, професор Јован Ловчевић, управник Библиотеке,²¹ обратио се команданту немачке војне команде и убедио га да не дозволи пропадање књижног фонда, нагласивши у разговору да немачки народ традиционално поштује књигу.

Од доласка окупационих трупа, цивилима је био забрањен улаз у зграду Факултета. Рад на београдском Универзитету је био обустављен. Окупационе снаге су изричито захтевале да се из фонда издвоје књиге јеврејских аутора, као и књига непријатељске, антинемачке и марксистичке садржине.²² Једном уредбом Владе генерала Недића формално је обновљен рад Правног и још неких факултета, и расписан конкурс за нов професорски кадар.

Уредба Правног факултета из марта 1944. не садржи прописе о Библиотеци, већ је она и надаље радила по Заједничкој уредби правних факултета из 1938.²³

Библиотека Правног факултета после Другог светског рата

Исцрпан извештај о стању Библиотеке након Другог светског рата поднет је декану Правног факултета одмах по ослобођењу, 28. октобра 1945.²⁴ Тада је установљен Библиотечки одбор који је руководио Библиотеком. Књижни фонд је увећаван куповином, поклоном и разменом са другим институцијама. Године 1953. Факултет почиње да публикује часопис *Анали Правног факултета у Београду*

Правни факултет Универзитета у Београду, 2012), 286.

²⁰ Миодраг Симић, *Београдски и Суботички Правни факултети 1941–1945* (Београд: Магента ЗИ, 1998), 79.

²¹ Проф. др Јован Ловчевић је био немачког порекла. Рођен је у Београду 31. марта 1894. Његов отац је презиме посрбио из *Jäger* (ловац) у Ловчевић, узевши српско име Стеван. Јован је у родном граду завршио основну школу и гимназију. На Правни факултет у Београду уписао се 1913, али је због избијања Првог светског рата прекинуо школовање. Током Првог светског рата се повлачио преко Албаније, боравио на Крфу и као фотограф аматер начинио албум ратних фотографија. Студије је завршио на Правном факултету у Београду након рата. Докторирао је у Паризу 1934, из области економско-политичких наука. За доцента на Правном факултету изабран је јануара 1926. године, за предмет Наука о финансијама, док је редовни професор постао крајем 1940. Бавио се историјом финансија, финансијским правом, теоријом финансија и објавио велики број научних радова, међу којима се издваја уџбеник *Институције јавних финансија*. Пензионисао се 1965, а преминуо у Београду 1984.

²² АС, Г-205 Ф20, број 90 и број 92, 1945 (в).

²³ Љубица Кандић, *Историја Правног факултета у Београду 1941–1945., III књига* (Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2005), 65–73.

²⁴ АС, Г-205 Ф19, број 1019, 1945/II.

и он је до данас основа библиотечке размене.²⁵ Израђују се лисни ауторски и предметни каталог публикација и чланака.

Први Статут Правног факултета донет је 1956. У члану 119, овог Статута, дефинише се да на Факултету постоји Библиотека намењена потребама наставника, студената и докторанада, а да се и други могу служити библиотечким фондом ако добију посебну дозволу управника. Назначено је да Библиотека треба да ради по посебном правилнику који ће Управа донети. Према овом Статуту на челу Библиотеке је био управник, док је Комисија за Библиотеку руководила њеним радом.²⁶ Нови Статут Правног факултета донет је 1959. На Библиотеку се односио члан 111, који је био идентичан члану 119 претходног статута.²⁷

Прегледом документације у Архиви Правног факултета у Београду, која се односи на рад Библиотеке у периоду од 1954. до 1963, уочава се узлазна линија у њеном функционисању, на шта је, између осталог, утицала и нова норматива која је донета 1960.²⁸ На Седници Управе Факултета одржаној 28. септембра 1960. усвојена су Правила о раду Библиотеке Правног факултета која ће постати темељ њеног будућег рада.²⁹

Опште одредбе дефинишу да је Библиотека факултетска јединица која је обухваћена буџетом Факултета. Њени задаци су: набавка и библиотечка обрада приновљене литературе из области правних и друштвених наука и омогућавање коришћења књижног фонда наставном особљу, стручним сарадницима факултета, студентима и другим институцијама и лицима која за то добију одобрење управника. Библиотеком руководи Комисија за библиотеку и њен управник. Комисију сачињава пет до шест чланова из редова наставног особља и један представник студената. Тачно су дефинисани послови Комисије, као и обавезе управника Библиотеке. Одредбама се предвиђају три вида набавке књига и часописа: куповина, размена, поклони и у оквиру њега, завештање. Размену књига врши управник Библиотеке уз одобрење Комисије. Води се евидентирање и каталогизирање нових публикација и сваког месеца објављује се списак принова, који се шаље другим правним факултетима у земљи. Установљена је и Позајмна студентска библиотека.

Наводи се и да се Библиотека састоји од одсека књига, одсека периодичних публикација и одсека Позајмне студентске библиотеке са читаоницом. Публикације се дају корисницима након што су печатирани, заведене у инвентар и каталогизоване. Израђују се топографски, азбучни, предметни и стручни каталог. Приступ магацину дозвољен је само службеницима Библиотеке и лицима са посебним одобрењем управника која бораве у магацинским просторијама, у пратњи

²⁵ Предратни факултетски часопис је био „Архив за правне и друштвене науке”.

²⁶ Универзитет у Београду, Статут Правног факултета, Београд, 1956, 26–27.

²⁷ Универзитет у Београду, Статут Правног факултета, Београд, 1959, 29.

²⁸ Архива Правног факултета, Извештај о раду 1954–1963. године, бр. архивске књиге 70.

²⁹ Управа факултета, материјал и записници 1959–1960 године, бр. архивске књиге 106.

библиотечког службеника. Ревизија библиотечких фондова би требало да се врши крајем сваке школске године. Читаонице су отворене у одређено радно време, од 1. септембра до 31. јула и у њима се мора поштовати прописан ред. Публикације се користе у читаоници, осим уколико управник не одобри њихово изношење. Прописан је и однос читалаца према књигама³⁰ и обавеза дежурног службеника да прегледа све предмете који се износе из Библиотеке.

Наредни Статут Правног факултета донет је 1961. Новина је то што сада Библиотеком управља Библиотечки одбор који се састоји од по једног наставника са сваке катедре и једног представника студената, а Библиотеком руководи управник. На предлог Библиотечког одбора, Факултетска управа по катедрама врши годишњу расподелу средстава намењених за набавку књига.³¹ Уређивање рада Библиотеке се не мења по изменама и допунама Статута из 1963.³²

Период после Другог светског рата доноси многе промене и у државном законодавству. Тако је 1965. донет Закон о библиотекама који у општим одредбама дефинише њихово оснивање и рад. Друштвено-политичке заједнице су оснивачи библиотека. Овај закон се, наравно, односи и на рад Библиотеке Правног факултета у Београду. Законом се одређује организација библиотека, вршење библиотечке службе, услови и право коришћења, као и казнене одредбе.³³ По члану 16 овог Закона, начин и услови, као и право коришћења библиотечког материјала и вршење посебних услуга библиотека (израда библиографија, микрофилмовање и др.) одређују се статутом или другим општим актом библиотеке. Утврђују се и начин ревизије библиотечког материјала.

Следећи Статут Правног факултета донет је 1967. У њему стоји да Библиотеком управља Библиотечки одбор који се састоји од по једног наставника са сваке катедре и једног представника студената, а њом руководи управник. По новом статуту Библиотека и уредништво часописа *Анали Правног факултета у Београду* укључени су у састав Центра за документацију и публикације. Дефинише се да Библиотеку користе наставници, факултетски сарадници, сарадници научних и наставно-научних организационих јединица Факултета и студенти. Књижним фондом се могу користити и друга лица, али под условима које одреди Факултетско веће. Новина је и да управник Библиотеке мора да буде члан Библиотечког одбора, као и да се организација и рад факултетске Библиотеке утврђује правилником који доноси Факултетско веће.³⁴

³⁰ Управа факултета, материјал и записници, 1960–1961 године, бр. архивске књиге 118.

³¹ Универзитет у Београду, Статут Правног факултета, Београд 1961, 43.

³² Одлука о изменама и допунама Статута Правног факултета у Београду, Универзитет у Београду, Београд 1963.

³³ „Закон о библиотекама”, *Службени гласник Социјалистичке Републике Србије*, број 15 (1965).

³⁴ Универзитет у Београду, Статут Правног факултета, Београд, 1967, 45–46.

Многе промене доноси Статут из 1974. У њему се прецизира да Библиотека организује и води послове који се тичу књижног фонда и документације и дефинишу се следећи задаци Библиотеке: спровођење одлуке о набавци књига и других публикација, руковођење књижним фондом, као и сређивање, каталогизирање књига и периодике и других докумената који су од значаја за наставни

Читаоница Библиотеке Правног факултета Универзитета у Београду

и научни рад Факултета. Условe под којима друга лица могу да користе књижни фонд, као и услови пружања библиотечких услуга организацијама изван Факултета одређују се самоуправним општим актом. Библиотеком управља Библиотечки одбор који се именује на две године и који чине по један наставник или сарадник са сваке катедре, три делегата из реда радника Библиотеке, по један представник студента са сваке године студија и један студент са последипломских студија. Средства за рад Библиотеке обезбеђују се пословним фондом Факултета, док се организација и рад Библиотеке ближе одређују самоуправним општим актом.³⁵

³⁵ Правни факултет Универзитета у Београду, Статут ООУР „Правни факултет Београд”, Београд, 1974, 10–11.

У Статут Правног факултета Универзитета у Београду донетом 1976. нема измена које би се односиле на функционисање Библиотеке.³⁶

Закон о библиотечкој делатности из 1977. године је од изузетне важности, јер јасно одређује надлежности, права и обавезе установа и појединаца у систему библиотечке делатности. У чл. 2 дефинише се библиотечка делатност: купљање, каталожна обрада, чување и коришћење књига, часописа и новина, списа, музичких дела и другог библиотечког материјала, израда библиографија и других информационих средстава, као и информационо-документациона делатност. Прописано је и да организације које обављају библиотечку делатност могу координисати набавку библиотечког материјала. Од посебног значаја за библиотекарство је обавеза унифицираног начин обраде библиотечког материјала који се заснива на примени јединственог информационог система и индексирања, као и јединствених стандарда за библиографско-каталожку обраду публикација. Члан 25 овог закона дефинише делатност свих библиотека: оне набављају, каталогизирају и дају на коришћење библиотечки материјал и информације, достављају овлашћеним установама податке о библиотечком материјалу, учествују у формирању централног каталога, подносе извештаје библиотечком савету, објављују информационе изворе као што су билтени, штампани каталози и слично, популаришу књигу и читање и покрећу иницијативу за унапређење библиотечке делатности. Овим законом се регулише и ревизија библиотечког материјала. Послове библиотечке делатности могу обављати само лица са одређеном стручном спремом.

Измене и допуне овог Закона извршене су 1984, ради усаглашавања са прописима донетим у области образовања. Статут Правног факултета у Београду из 1985. не доноси новине, осим да Библиотеком управља, уз управника, и његов заменик, док у Статуту из 1987. нема новина у нормативном уређивању рада Библиотеке. Статут Правног факултета у Београду, донет 1990, предвиђа да Библиотечки одбор чине по један наставник или сарадник са сваке катедре и три делегата из реда радника Библиотеке, изостављајући представнике студената, као и одредба да Библиотеком управља и заменик управника. Статут Правног факултета из 1993. идентичан је претходном Статуту, осим одредбе да Библиотечки одбор именује декан.³⁷ Статутом из 1998. године прописано је да се организација и рад Библиотеке одређују посебним правилником.³⁸

Нови Закон о библиотечкој делатности је донет 1994. Он регулише општи интерес у библиотечкој делатности, уређује и услове и начине обављања те делатности, матичне функције, казнене и друге одредбе и односи се на све типове библиотека, како на оне које су самосталне институције, тако и на оне које постоје у оквиру неке организације или институције.³⁹ То значи да библиотеке факултета

³⁶ Статут Правног факултета Универзитета у Београду, Београд, 1976, 39–40.

³⁷ Статут Правног факултета Универзитета у Београду, Београд, 1993, 62–63.

³⁸ Статут Правног факултета Универзитета у Београду, Београд, 1998, 48–49.

³⁹ Драган Бараћ, *Коментар Закона о библиотечкој делатности са истраживањем пројисима*

могу обављати библиотечку делатност уколико су посебна организациона јединица уписана у регистар библиотека.

Стандарди за високошколске библиотеке донети су на скупштини Заједнице библиотека 1997. Они дефинишу да се високошколске, универзитетске и библиотеке научноистраживачких института и установа организују ради подршке и унапређења образовног, истраживачког и научног рада студената, наставника, професора и истраживача у овим установама. Њихов рад је уређен Законом о библиотечној делатности, Законом о универзитету, Законом о научноистраживачком раду и одговарајућим подзаконским актима, као и статутима матичних високошколских установа. Задаци ових библиотека су: координација библиотечно-информационе делатности, координација набавке библиотечно-информационе грађе, организација и усклађивање размене и међубиблиотечке позајмице у земљи и са иностранством, координација израде библиографија и електронских база података о високошколским наставницима, научним радницима и сарадницима универзитета. Задаци су и прикупљање, каталогизација, чување и давање на коришћење обавезног примерка библиотечно-информационе грађе и извора који настају и објављују се на универзитету као и дипломских, магистарских и докторских радова. Важна одредба је и да библиотеке усклађују, припремају, организују и спроводе обуку корисника – студената, докторанада и истраживача за коришћење информационих извора у оквиру библиотечно-информационог система Републике Србије. Библиотеке штите ауторска права и вреднују научни рад, успостављају и одржавају дигиталне репозиторијуме матичних високошколских установа који садрже дигитализоване дисертације, радове наставника, сарадника и студената, образовни материјал, дигитализоване публикације из фондова високошколских библиотека, пружају стручну помоћ запосленима у библиотекама и информационим центрима у оквиру универзитета и учествују у њиховом сталном стручном усавршавању.⁴⁰

Одређује се и да су високошколске и универзитетске библиотеке без својства правног лица, већ су оне део јединственог библиотечно-информационог система Републике Србије чије функције се базирају на закону и другим прописима. Ове библиотеке омогућавају и вршење надзора над њиховим стручним радом, спроводе мере заштите и чувања библиотечно-информационе грађе и извора, као и ревизију библиотечно-информационе грађе.⁴¹

(Београд: Народна Библиотека Србије, 1995), 11–12.

⁴⁰ Драган Бараћ, *Право у области књије* (Београд: Народна библиотека Србије, 2014), 140.

⁴¹ Исто, 141.

Закључак

Хронолошки посматрано нормативно уређивање рада Библиотеке Правног факултета је процес који је зависио од историјско-политичких околности и промена у држави и систему образовања. Континуитет у нормативном уређивању рада Библиотеке Правног факултета у 20. веку се може најбоље пратити кроз законе, уредбе, статуте и правилнике који се односе на ову област. Корени данашњег функционисања Библиотеке Правног факултета у Београду могу се наћи још у Закону о Народној библиотеци из 1901, у Правилима о Библиотеци Правног факултета донетим 1904. и Закону о Универзитету из 1905. Све до Другог светског рата рад Библиотеке Правног факултета се уређивао правилницима и уредбама. Правилник је основни и најважнији подзаконски акт библиотеке. Он регулише до детаља набавку, инвентарисање, каталошку обраду, чување и заштиту публикација, као и ревизију и отпис библиотечко-информационе грађе.

Статутима Правног факултета, почев од 1956, уређује се и рад Библиотеке као организационе јединице Факултета. Закон из 1960. доноси промене у систему библиотекарства, док Закон из 1977. прописује примену међународних стандарда у библиотекама Србије, што доприноси унификацији рада и напретку струке. Законом из 1994. усклађује се библиотечко право у Србији са елементима европског законодавства у овој области, јер савремено библиотекарство захтева брзе трансформације и прилагођавање новим облицима стручног рада и савременим технологијама.

Дакле, може се закључити да су различити правни прописи одређивали и усмеравали развој и напредак високошколског библиотекарства у Републици Србији. Тим прописима је регулисан стручни рад, у складу са токовима друштвеног развоја и применом тековина европског и светског библиотекарства. Овај процес је сагледан на примеру нормативног уређивања рада Библиотеке Правног факултета у 20. веку.

Извори и лијерајшурa

Извори:

1. Arhiva Pravnog fakulteta, Izveštaj o radu 1954-1963. godine, br. arhivske knjige 70.
2. AS, G-205 F19, broj 1019, 1945/II.
3. AS, G-205 F20, broj 90 i broj 92, 1945 (v).
4. Opšta uredba Univerziteta, Državna štamparija Kraljevine Srbije, Beograd 1906
5. Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Statut OOUR „Pravni fakultet Beograd”, Beograd, 1974.
6. Statut Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Beograd, 1961.
7. Statut Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Beograd, 1976.

8. Statut Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Beograd, 1993.
9. Statut Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Beograd, 1998.
10. Univerzitet u Beogradu, Statut Pravnog fakulteta, Beograd, 1956.
11. Univerzitet u Beogradu, Statut Pravnog fakulteta, Beograd, 1959.
12. „Zakon o bibliotekama”, *Službeni glasnik Socijalističke Republike Srbije*, broj 15 (1965).

Литература:

1. Barać, Dragan. *Komentar Zakona o bibliotečkoj delatnosti sa pratećim propisima*. Beograd: Narodna Biblioteka Srbije, 1995.
2. Barać, Dragan. *Pravo o bibliotekarstvu u Srbiji*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 1994.
3. Barać, Dragan. *Pravo u oblasti knjige*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2014.
4. Baralić, Dragoljub. *Uredba pravnih fakulteta Univerziteta u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani od 20. decembra 1938. godine*. Beograd: Soko, 1939.
5. Kandić, Ljubica, Danilović, Jelena, Stanojević, Obrad, Avramović, Sima, Popović, Dragoljub i Stanimirović Vojislav. *Sto pedeset godina Pravnog fakulteta 1841–1991*. Beograd: Pravni Fakultet Univerziteta u Beogradu, 1991.
6. Kandić, Ljubica. *Istorija Pravnog fakulteta (1808–1905)*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1997.
7. Kandić, Ljubica. *Istorija Pravnog fakulteta u Beogradu 1905–1941, II knjiga, I tom*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2002.
8. Kandić, Ljubica. *Istorija Pravnog fakulteta u Beogradu 1941–1945, III knjiga*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2005.
9. Kandić, Ljubica. *Pravne studije na Velikoj školi (1863–1905)*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1997.
10. Mirčov, Svetlana. „Biblioteka Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu”, *Zbornik radova Društva bibliotekara pravnih i srodnih biblioteka Jugoistočne Evrope*, ur. Sanja Golijanin, 55–61. Beograd: Cicero, 2015.
11. Mirčov, Svetlana. „Nastanak, razvoj i gašenje Biblioteke Liceja”, *Vek i po Velike škole u Beogradu (1863–2013)*, ur. Zoran S. Mirković i Miloš Milenković, [211]–235. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2014.
12. Mirković, Zoran S. „Nastanak Velike škole 1863. godine i njeno evropsko okruženje”, *Vek i po Velike škole u Beogradu (1863–2013)*, ur. Zoran S. Mirković i Miloš Milenković, 11–45. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2014.
13. Simić, Miodrag. *Beogradski i Subotički Pravni fakultet 1941–1945*. Beograd: Magenta ZI, 1998.
14. Simić, Miodrag. *Istorija Subotičkog pravnog fakulteta 1920–1941*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2012.

NORMATIVE REGULATION OF THE WORK OF THE FACULTY OF LAW LIBRARY
AT THE UNIVERSITY OF BELGRADE IN THE 20TH CENTURY*Summary*

The article gives a chronological overview of the normative regulation of the work of the Faculty of Law Library in Belgrade. All the regulations related to the library activities have been considered and investigated, namely laws, bylaws and other regulations. The most important data sources were the Faculty statutes and work regulations of the Faculty of Law Library. Based on such information, the foundation and continuity of development of this largest academic library in our country was viewed. Also, its growing importance and the role it acquired over time have made it indispensable support for all users, mostly students, professors, and researches. Indirectly, the article gives an overview of the normative regulations of other academic libraries that work within the faculties of the University of Belgrade.

Keywords: Faculty of Law in Belgrade, library, normative regulation, library laws and regulations, higher education libraries

Ivana Marić